

16. Festiwal Misteria Paschalia wydarzenia towarzyszące

Jak jednym zdaniem opisać wydarzenia, które towarzyszą tegorocznej edycji Festiwalu Misteria Paschalia? Do głowy przychodzą wyświechtane frazesy, które ani odrobinę nie oddają tego, czego — poza niezwykle muzyką włoskich i polskich mistrzów sprzed wieków — będzie można doświadczyć w Krakowie. Czego *już teraz* można doświadczyć, bo przecież od 9 marca w piwnicach Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Maius możemy podziwiać wystawę fotografii autorstwa profesora Piotra Sztompki „Pocztówki z Włoch”. Za nami Europejski Dzień Muzyki Dawnej, który uczciliśmy dwoma koncertami. Już niedługo kolejne warsztaty przygotowujące do uczestniczenia w Nieszporach Wielkanocnych, które organizujemy wspólnie z Fundacją inCanto, a w dwie pierwsze niedziele kwietnia wraz z Quartetto Nero jedziemy do Biecza i Tarnowa na koncerty w ramach pasma Misteria Paschalia in tournée. Czy już brakuje wam tchu? A to przecież dopiero rozgrzewka! Od Niedzieli Palmowej 14 kwietnia aż do Wielkiego Czwartku 18 kwietnia muzycznej części festiwalu towarzyszyć będą wykłady, dyskusje, spotkania, pasmo literackie i warsztaty taneczne. A wszystko to w wyjątkowych lokalizacjach i z wybitnymi gośćmi.

Muzyka sakralna we współczesnym świecie

Przygotowując program tegorocznego festiwalu, wiele czasu poświęciliśmy na rozmowy o pierwotnej funkcji i kontekście istnienia muzyki, którą prezentujemy podczas festiwalu. Muzyka towarzyszyła liturgii od najwcześniejszych wieków. Tworzyli ją najwięksi mistrzowie i to właśnie ich praca na tym gruncie była motorem najważniejszych zmian w muzyce. To na jej gruncie przez wiele wieków dokonał się rozwój tej sztuki — od monodycznego chorału, przez najwcześniejsze formy wielogłosowości tj. organum, konduktus, motet, po skomplikowane formy polifoniczne. Od wieków muzyka była integralną częścią liturgii, a do jej jakości przykładano najwyższą wagę. Co więc się zmieniło? Jakie zasady rządzą dziś muzyką sakralną? Czym różni się muzyka liturgiczna od religijnej? Czy dzisiaj muzyka nadal jest istotną częścią liturgii, czy tylko uciążliwym często dodatkiem? Czy w szeregu dokumentów, które tak ściśle określają zasady obecności muzyki podczas nabożeństw, jest choć jeden zapis odnoszący się do jakości wykonania?

Wspólnie z Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II postanowiliśmy zadać te nie zawsze łatwe pytania. W Poniedziałek Wielkanocny o godz. 16.00 zapraszamy do Pałacu Biskupa Erazma Ciołka — oddziału Muzeum Narodowego w Krakowie na panel dyskusyjny, który poprowadzi Marek Zajac,

dziennikarz znany ze współpracy z „Tygodnikiem Powszechnym”, obecnie dyrektor telewizji Polsat Rodzina. A do dyskusji zaprosiliśmy grono wybitnych specjalistów i praktyków w tej dziedzinie z Polski i Włoch: ks. Vincenza Di Gregorio — przewodniczącego Papieskiej Rady Kultury, ks. Roberta Tyrąłę, przewodniczącego Archidiecezjalnej Komisji ds. Muzyki Kościelnej, o. Nikodema Kilnara OSPPE — Krajowego Duszpasterza Muzyków Kościelnych, dr. Jakuba Kubieńca z Instytutu Muzykologii UJ, dr. Dinko Fabrisa (Università degli Studi della Basilicata, Matera) i dr. Giuseppinę Crescenzo (Universität Frankfurt am Mein, Conservatorio di Sassari).

Związki polsko-włoskie i gdzie się podziały te źródła?

W roku, w którym świętujemy setną rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych między Włochami a Polską, to zagadnienie wydaje się wręcz obowiązkowe. Rozkwit wymiany kulturalnej między krajami nastąpił w XVI wieku, kiedy włoska księżniczka Bona Sforza poślubiła polskiego króla Zygmunta I Starego. Wychowana w otoczeniu świetnych dzieł sztuki Bona sprowadziła wówczas do Krakowa włoskich mistrzów architektury, malarstwa i muzyki, wprowadzając Polskę w okres Złotego Wieku Jagiellonów. Intensywna wymiana kulturalna trwała także w następnych stuleciach, o czym świadczą zachowane w archiwach dokumenty z epoki. O rorantystach, włoskich muzykach i kompozytorach na polskich dworach, Marco Scacchim i włoskiej perspektywie związków kulturalnych między Polską a Włochami w Wielki Wtorek 16 kwietnia o godz. 17.00 w Restauracji Fiorentina opowie dr Dinko Fabris, wykładowca Università degli Studi della Basilicata w Materze.

Z nieco innej strony na ten sam temat spojrzysz następnego dnia dr Aleksandra Patalas, dyrektor Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, do którego zapraszamy na godz. 16.00. Przeniesiemy się w pierwszą połowę XVII wieku, kiedy w Rzeczypospolitej działali kompozytorzy pochodzący z Półwyspu Apenińskiego, którzy wywarli istotny wpływ na kształt życia muzycznego w naszym kraju. Co dokładnie znaczy ta podręcznikowa formułka? Kim byli ludzie, którzy przybyli do Polski i tutaj tworzyli? Co ze źródłami? Jaki jest stan zachowania tego repertuaru i czy wiemy, jakie kompozycje zaginęły? Podczas wykładu zastanowimy się także, jakie nowinki artystyczne zaproponowali Włosi polskim odbiorcom i na ile zainteresowali się nimi lokalni twórcy. A na koniec ciekawostka — pokażemy, jak włoskie utwory świeckie przerabiano na religijne.

Pałeczkę przejmie dr Michał Jochymczyk, także z Instytutu Muzykologii UJ. Po krótkiej przerwie wróci on do tematu źródeł. Jak sam mówi, Festiwal Mistera Paschalia, który poświęcony jest przede wszystkim dziełom religijnym epoki baroku, jest znakomitą okazją do refleksji nad muzyką rozbrzmiewającą w kościołach i klasztorach dawnej Rzeczypospolitej. Tematem wykładu będzie życie muzyczne XVII i XVIII wieku, twórczość wybranych kompozytorów-zakonników, a także same źródła muzyczne, zarówno te zachowane do naszych czasów, jak i zaginione. Zastanowimy się również, z jakimi wyzwaniem mierzą się dziś muzycy i muzykolodzy odkrywający dla nas, słuchaczy dawny repertuar i przygotowujący go do wykonania.

Pasmo literackie

Dwukrotnie w ciągu roku liturgicznego odczytywana jest Męka Naszego Pana Jezusa Chrystusa – w Niedzielę Palmową oraz w Wielki Piątek. Podobnie jak sama historia, postaci tego misteryjnego dramatu są dobrze znane: Jezus, Piłat, Barabasz, Judasz... Wiemy, jaką rolę odegrały, co stało się za ich sprawą, a także – co stało się z nimi. Jednak wielu pisarzy – w tym Anatole France, Michaił Bułhakow czy Jorge Luis Borges – upominało się o wyjście poza granice liturgicznego przekazu, nie

zgodzając się z jego obrazem. W Niedzielę Palmową 14 kwietnia Kraków Miasto Literatury UNESCO i Festiwal Misteria Paschalia zapraszają na godzinę 17:00 do księgarni De Revolutionibus na rozmowę Magdaleny Barbaruk z Dariuszem Czają, która otworzy pasmo literackie. Jej tematem będzie napięcie, które rodzi się między misterium a historią, między postacią wyprofilowaną przez tekst ewangeliczny a postacią rzeczywistą, między tym, w co wierzymy, a tym, co wiemy lub wiedzieć powinniśmy.

Centralnym doświadczeniem misterium paschalnego jest męczeństwo Chrystusa. Jaki jest jego sens? Dlaczego Bóg zgodził się na mękę swego Syna? Do czego było ono Bogu potrzebne? Jaki jest sens cierpienia we współczesnym świecie? Nie tylko z punktu widzenia religii, ale też z perspektywy reportażu, który często upomina się o pokrzywdzonych. Czy religia i reportaż mogą zmienić ich los? Czy ich interwencja może położyć kres cierpieniu, a przynajmniej przywrócić cierpiącym godność? I wreszcie: jak poradzić sobie z sytuacją, w której długotrwały ból wreszcie ustępuje? Na te niezwykle trudne pytania, z którymi niemal każdy mierzy się choć raz w życiu, spróbują odpowiedzieć ks. Adam Boniecki i Katarzyna Kubisiowska, z którymi będziemy mogli się spotkać w Wielki Wtorek 16 kwietnia o godz. 16.00. Już wkrótce ujawnimy lokalizację tego niezwykle spotkania przedświątecznego.

I wreszcie w Wielki Czwartek, w dzień rozpoczynający obchody Triduum Paschalnego, Grzegorz Jankowicz i Zbigniew Mikołajko zapraszają na godzinę 17.00 do księgarni Karakter na rozmowę o nieodzownym elemencie każdego święta – rytuale. W jaki sposób kształtował się rytuał wielkanocny? Jakie były jego religijne i kulturowe źródła? Jakie rytuały pogańskie zaadaptował? Od jakich próbowano go za wszelką cenę odróżnić? Jak powstały wielkanocne zwyczaje? Dlaczego atrybutami tego święta są symbole związane z wiosennym rozkwitem życia? Jaką formę przyjmował w różnych okresach historycznych?

Mistrz Monteverdi

Wielki Czwartek upłynie pod znakiem słowa pisanego: tego samego dnia czeka nas jeszcze jedno spotkanie z literaturą. O godz. 18.00 w foyer Centrum Kongresowego ICE Kraków (II piętro) o swojej nowej książce *Claudio Monteverdi* i jej bohaterze opowie Ewa Obniska. Jedyna na polskim rynku monografia włoskiego kompozytora jest owocem wielkiej fascynacji autorki jego twórczością, zaś portret i dorobek tego wielkiego mistrza został przedstawiony tu na tle epoki zmierzchu renesansu i narodzin ery baroku. Jakim człowiekiem był Monteverdi? Jaką rolę odegrały jego wysoce zindywidualizowane kompozycje – tak odmienne od dzieł współczesnych mu artystów? Skąd bierze się ich głęboka emocjonalność, duchowość i uniwersalizm? W historyczno-muzyczną podróż na północ Włoch zabiorą nas Ewa Obniska i prowadząca spotkanie Klaudia Baranowska. Książkę wydaną przez PWM – pozycję obowiązkową dla miłośników muzyki dawnej – będzie można nabyć podczas festiwalu.

Tarantella

W Poniedziałek Wielkanocny 22 kwietnia Sala Audytoryjna im. Krzysztofa Pendereckiego w ICE Kraków zamieni się w ulicę Neapolu – przeniesiemy się w sam środek tradycyjnej *Festa Napoletana*. Niejednemu z nas nogi same zaczną tańczyć i zapagniemy dołączyć do zabawy. Na szczęście dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem Rozstaje i Festiwalem EtnoKraków/Rozstaje będziemy mieli ku temu okazję. Tegoroczny festiwal nie kończy się bowiem wraz z ostatnim koncertem. W niedzielę 28 kwietnia zapraszamy na godz. 18.00 do klubu Strefa na warsztaty taneczne, których tematem będą

dwa tańce tradycyjne południowych Włoch: pizzica (region Apulia) oraz tammurriata (region Kampania). Należą one do rodziny tak zwanej tarantelli, cieszącej się ogromną popularnością. Tańczone są w parach, a ruch tancerzy oraz rytm bębnów (w niektórych przypadkach także i śpiew) są ze sobą splecione nierozdzielnie, tworząc ciągły dialog między muzykami a tańczącymi. Warsztaty poprowadzi Chiara Scarfato, a muzykę zapewni Andrea Tios.

Zaraz po warsztatach na godz. 20.00 zapraszamy na Addhrai, czyli wieczór z tradycyjną muzyką włoską i tańcami południowych Włoch. Grupa **Addhrai** zagra tarantelle, pizziki, tammuriaty, pieśni z Sycylii, Apulii, Kampanii, Bazylikaty i Lacjum – muzykę do tańca, kotysanki i pieśni o miłości. Mianem tarantelli określa się zarówno lokalne jej odmiany z Kalabrii, Sycylii, Gargano, jak i najpopularniejsze jej formy, jak np. pizzica z Salento. Według powszechnego przekonania „pizzicu“ (ugryzienie) tarantuli wywołuje wahania nastroju, a nawet stan głębokiej depresji, który może zostać uleczony jedynie poprzez taniec. Osoba ugryziona przez tarantulę tańczy do rytmu tamburynu, wchodząc w ten sposób w uzdrawiający trans. Z Salento pochodzą także wykonywane przez Addhrai piękne pieśni w griko salentino, bardzo starym dialekcie, który przypomina o sięgającej niegdyś tych terenów antycznej Wielkiej Grecji. Bardzo stare korzenie ma również tammurriata, związana z folklorem regionu Kampanii i Neapolu. Ten żywiołowy i zmysłowy taniec opiera się na grze zalotów w rytmie nacchere (kastanietów) i tammorry – bębna, któremu zawdzięcza swoją nazwę. Repertuar sycylijski będą natomiast reprezentować tarantelle, ale także przejmujące pieśni niezwyklej ludowej śpiewaczki Rosy Balistreri.

Wstęp na wszystkie wydarzenia towarzyszące Festiwalu Misteria Paschalia jest bezpłatny.